

Soldevila inèdit

Tretze caps de correspondència, amb gairebé totes les figures rellevants de la Catalunya del segle XX, setze quaderns de memòries-dietaris, dels quals només una petita part es va integrar al seu llibre de memòries *Al llarg de la meua vida*, manuscrits d'obres històriques, teatrals o poètiques, centenars de col·laboracions periodístiques, una novel·la inacabada... Aquest tresor, infinit i pràcticament inèdit, recollit durant l'extensa activitat vital de Ferran Soldevila, s'ha conservat, intacte i en repòs, a la casa familiar de Gerard Soldevila, al poble de Chavornay, pertanyent al cantó francòfon del Vaud, on el fill únic del matrimoni Soldevila exerceix de metge.

La tasca metòdica d'un jove historiador empordanès, Enric Pujol, immersit de ple en una tesina sobre l'autor de la *Història de Catalunya*, hi ha fet la resta. El mes de febrer d'enguany, convidat per Gerard Soldevila, Enric Pujol inventariava el llegat del seu pare, fins llavors reduït a piles descoratjadores de papers inconexos. Fruit d'aquesta tasca ordenadora, en sorgeix aquest primer document, excepcional en tots els sentits, que EL TEMPS ofereix en exclusiva. Vora 500 pàgines manuscrites –lletra si més no difícil– componen aquests dietaris desconeguts de Soldevila, dels quals Enric Pujol n'ha fet una selecció, necessàriament subjectiva, a la qual hem afegit, per facilitar-ne la lectura i en cursiva, dades històrico-biogràfiques d'aquell temps. A mans del lector, doncs, un retrat íntim d'un personatge, i una generació, que venia d'una guerra on tots havien perdut. Un retrat, també, cru en la seva nuesa telegràfica. Cru i sincer, perquè, a Soldevila, li agradava de repetir, i d'aplicar-se-la, una vella sentència de Goethe: “Cap nació no pot guanyar-se un bon judici en el món fins que no sap judicar-se ella mateixa”.

'Quadern negre'. Dietari redactat entre el 13 de desembre de 1939 (estada a Isle-Adam) i l'11 de desembre de 1940 (arribada a Beaunes-de-Venise). En l'exili francès, Ferran Soldevila col·labora a les revistes de la diàspora. La impossibilitat de fugir a Mèxic li fa replantejar-se el retorn a Catalunya. Seran anys de distanciament, de primer moral, després físic, entre dues grans patums de l'època: Carles Riba i ell mateix.

18 de desembre de 1939: S'està espessegint l'ambient contra els Riba. Tothom n'està fins al capdamunt. (*Des de final de gener del 1939 quatre famílies d'intel·lectuals –Carles Riba, Pau Romeva, el pintor Joaquim Sunyer i Fer-*

L'inventari recent del llegat personal de l'historiador Ferran Soldevila ha descobert un tresor fins ara enterrat: sis dietaris inèdits, entre 1939 i 1948, en els quals aquest intel·lectual tout court escrivia les incidències diàries. EL TEMPS ofereix una selecció d'aquests diaris que retraten les vicissituds de la cultura catalana dels anys 40. Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Ramon Aramon, Gaziel o Jaume Vicens Vives desfilen per unes pàgines sense concessions.

ran Soldevila– s'establiren al molí de Bierville, propietat de Marc Sagnier, on Riba va començar a escriure les famoses elegies. Després, aquest grup, amb mullers i fills, als quals s'afegí l'escultor Joan Rebull, es traslladà, cap a final de juny, a un poblet d'estiueig prop de París anomenat Isle-Adam. El maig del 1940 els bombardeigs alemanys provocaren la diàspora d'aquella colla que havia teixit uns vincles emocionals molt directes, com es desprèn del casament posterior de Jordi Riba, fill gran del poeta, amb Mercè Romeva. Aquest extracte del dietari de Ferran Soldevila palesa, també, els aspectes difícils d'aquesta convivència).

25 de febrer de 1940: Potser és millor que no escrivís res arran dels esdeveniments. Potser la passió se m'ha endut. Per primera vegada a la vida he sentit l'odi. Sense aquest incident no l'hauria conegut. Cerco en tot el meu passat i no l'hi trobo. Com, sense aquells dies de la meua tornada a l'Ermitage, després de Tavel, no havia conegut la gelosia. Ha estat solament uns quants dies. Però la meua amistat amb en Riba és ben finida. Ara comprenc la mena d'allunyament que fins en la guerra en sentia sempre, àdhuc en moments que la cordialitat semblava voler sorgir. Ell mateix, en la conversa –en la topada d'aquell vespre (...) es va definir ell mateix com un home format de diversos estrats. Doncs bé; n'hi deu haver algun de molt tèrbol i molt verinós. Tant, que el crec capaç, si es posa en pugna amb algú, de recórrer a la insídia i a la calúmnia. Ja, normalment, és un d'aquells homes que sovint per parlar del proïsme, en malparla. És corrosiu. Ell lliscarà una notícia pejorativa respecte a un home del qual heu sentit parlar moltes vegades sense que mai ningú n'hagi sentit cap mal (...). El cas per a mi més típic de tot això és el que concerneix En Fabra i la seva dona (...). “I en Fabra encara té aquella dona tan bèstia?”.

27 de febrer de 1940: Fou exagerada la meua sensació?

29 de febrer de 1940: Així va anar la conversa. Tot o quasi tot va sortir: sobretot allò que En Riba creia que havia de pledejar la seva causa.

14 de maig de 1940: En Sagarra s'ha esplaiat. M'ha dit tot el que pensa d'una colla de gent, entre ells nosaltres mateixos. Agafant la llista del Consell directiu de la Revista de Catalunya, no ha deixat en peu sinó tres noms: En Fabra, En Riba i jo.

29 de juny de 1940: Represa del Cavaller Despalau.

23 d'octubre de 1940: Afusellament d'en Companys.

'Quadernet beix'. Dietari redactat entre el 23 d'octubre de 1943 i el 29 d'agost de 1946. Retorn a Barcelona, que li significa un empresonament "rutinari" de deu dies i el consegüent expedient de depuració. Comença a normalitzar la seva vida i s'embarca en projectes ambiciosos com la història d'Espanya.

23 d'octubre de 1943: 49 anys.

25 d'octubre de 1943: Visita de Gaziell. Oferta de treball. (...) Està gras, rodanxó, amb una mena d'aire de fraret. "Dels set primers secretaris-redactors de l'Institut (*Institut d'Estudis Catalans*) no en resten sinó dos: en Jordi Rubió i jo" ha dit. Parlant de l'eufòria de Madrid: "Madrid és la capital de la victòria, Barcelona la de la derrota". Allí els centres científics treballen, ací no han deixat res. Ha parlat de catacumbes i de com tot ressorgirà sobtadament. Així i tot, pessimista.

29 d'octubre de 1943: Ara, de feina, me'n sobra. I el neguit és haver de fer-la o deixar-la (...). (*Sobre Carles Riba:*) És ben bé en Riba, clavat. T'està llevant la pell, però et vol ser amic.

14 de novembre de 1943: Treballa per a l'Arxiu de la Ciutat, en el Dietari del Consell (...) Pere el Gran ja fa dies que és lliurat i he començat en Jaume II. El problema de pis és difícilíssim. A vegades penso en Amèrica. (*Ferran Soldevila rebutjarà tota mena d'ofertes per treballar en centres acadèmics d'Europa i d'Estats Units*). La guerra encara durarà. I viure com aquests dies no és viure.

Vora 500 pàgines manuscrites componen aquests dietaris desconeguts de Ferran Soldevila. Un retrat cru i sincer, perquè a Soldevila li agradava de repetir, i d'aplicar-se-la, una vella sentència de Goethe: "Cap nació no pot guanyar-se un bon judici en el món fins que no sap judicar-se ella mateixa".

Antonio La Torre, de qui Vicens Vives sempre es va considerar deixeble), que ve de tant en tant a B per recollir dades a l'A. C. A. (*Arxiu de la Corona d'Aragó*). No vaig estar-me de dir-li que corria per B la notícia que no era el govern qui s'oposava a la represa de les publicacions en català, sinó la Junta Superior de Investigaciones Científicas (*o Consejo Superior de Investigaciones Científicas*). La Torre va objectar que no ho creia (i ell en forma part) (...). Vaig treure'n la impressió que, si el govern era advers, no ho era pas menys la Junta, i que l'únic que accepten i fins encoratjaren és el folklore.

30 de setembre de 1945: I el gran pecat de Riba és aquest: la constatació de les pròpies febleses, per a les quals no té sinó indulgència, el duen a ésser despietat amb els altres.

5 d'octubre de 1945: El mecenes (*En Fèlix Millet a través de la presidència de la Benèfica Minerva, associació d'industrials i financers coordinats pel seu secretari, Pere Puig Quintana, que subvencionava els intel·lectuals retornats*) està d'acord amb la meua proposta de revisar tot el que he fet de la Història d'Espanya a fi de tenir prest, si cal, un volum per a la publicació.

23 d'octubre de 1945: "Allargar la mà no per pidolar, sinó per apoderar-se de tot el que es pugui" ha estat la meua fórmula.

16 de novembre de 1945: Es veu que això dels vertígens és una malaltia corrent.

20 de novembre de 1945: Els parers estan dividits sobre si en cas que permetessin publicar

1 de setembre de 1945: Reprenc aquestes notes al cap de 2 anys. El pessimisme del darrer full no correspon al que ha estat a continuació. Sovint he pensat si no era llàstima que no anotés res dels esdeveniments. ¿Què valia més? ¿Escriure sobre el segle XIII o sobre el que passava? Però no tenia temps ni esma d'escriure memòries. El treball m'ha abassegat, he treballat molt i em penso que bé. D'altra banda, ja estava tip de memòries. A vegades, a França havia pensat deixar-ho córrer. Però ja que havia començat l'exili volia acabar-lo.

7 de setembre de 1945: Riba està passant un drama. Si Ell és un dels protagonistes. L'altre és RL (*la poetessa Rosa Leveroni*). Naturalment, cada vegada que un acte del drama ha tingut lloc, Rosa Leveroni s'ha apressat a comunicar-m'ho.

27 de setembre de 1945: Vaig tornar a veure el professor La Torre (*l'historiador i professor de la Universitat de Barcelona, Antonio La Torre, de qui Vicens Vives sempre es va considerar deixeble*), que ve de tant en tant a B per recollir dades a l'A. C. A. (*Arxiu de la Corona d'Aragó*). No vaig estar-me de dir-li que corria per B la notícia que no era el govern qui s'oposava a la represa de les publicacions en català, sinó la Junta Superior de Investigaciones Científicas (*o Consejo Superior de Investigaciones Científicas*). La Torre va objectar que no ho creia (i ell en forma part) (...). Vaig treure'n la impressió que, si el govern era advers, no ho era pas menys la Junta, i que l'únic que accepten i fins encoratjaren és el folklore.

30 de setembre de 1945: I el gran pecat de Riba és aquest: la constatació de les pròpies febleses, per a les quals no té sinó indulgència, el duen a ésser despietat amb els altres.

5 d'octubre de 1945: El mecenes (*En Fèlix Millet a través de la presidència de la Benèfica Minerva, associació d'industrials i financers coordinats pel seu secretari, Pere Puig Quintana, que subvencionava els intel·lectuals retornats*) està d'acord amb la meua proposta de revisar tot el que he fet de la Història d'Espanya a fi de tenir prest, si cal, un volum per a la publicació.

23 d'octubre de 1945: "Allargar la mà no per pidolar, sinó per apoderar-se de tot el que es pugui" ha estat la meua fórmula.

16 de novembre de 1945: Es veu que això dels vertígens és una malaltia corrent.

20 de novembre de 1945: Els parers estan dividits sobre si en cas que permetessin publicar

Carles Riba. Tot i coincidir en el model de país, Riba i Soldevila van tenir greus desavinences personals.

Ferran Soldevila escrivia en el seu dietari de l'1 d'abril de 1948: "La discussió té això d'útil, que en l'exaltació sovint cadascú descobreix la seva última posició."

Jaume Vicens Vives. "És un home que mira de surar amb tots els règims. I ho aconsegueix. Ara ja es prepara per al cas que el franquisme s'enfonsés."

en català s'ha de publicar o no i als que som partidaris de publicar ja comencen a dir-nos col·laboracionistes.

30 de novembre de 1945: en Puig i Cadafalch em va preguntar si podia trobar la meua Ha. (*Història de Catalunya, sota el patrocini de Francesc Cambó, publicada per Editorial Alpha en tres volums entre 1934 i 1935*) perquè no la té (...). Resta confirmada la meua sospita –la meua certitud–, en Puig no coneix la meua Història. I així m'oposa en J. C. Serra i Ràfols (*Josep de Calassanç Serra i Ràfols, historiador i arqueòleg*) per entrar a l'Institut.

3 d'abril de 1946: Anit, altra reunió. Soc. Cat. d'Est. Hist. Hi ha molt mar de fons contra l'Aramon. Té molt d'arribista i no sé pas com acabarà. Té algunes bones qualitats de treball, d'activitats, d'organització, malmeses per impertinència, manca de tacte i unes ganes (?) d'intervenir en tot, de dirigir-ho tot i d'acaparar-ho tot. Res d'extraordinari intel·lectualment. Conscient, em penso, de les seves limitacions, mira d'enlairar-se per altres mitjans. Ara ha arranjat les candidatures i s'ha fet ell mateix president.

'Quadernet grana'. Dietari redactat entre el 12 de novembre de 1946 i el 29 de maig de 1947. Reconeixement definitiu del món acadèmic català amb l'ingrés a la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

12 de novembre de 1946: Avui he arribat a la p. 690 de la Ha. d'E. i l'Infant Pere a les acaballes. (*Primer volum, publicat el 1950, de la biografia de Pere el Gran dins les Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC*). I vel·leïtats de poesia (*Abans de la guerra, Ferran Soldevila havia publicat reculls de poemes, entre els quals Exili i Càntics de mar, d'amor i de mort i havia format part de la penya de La Revista, l'única revista literària de tiratge regular, entre 1915 i 1936. Posteriorment, el*

1949, publica un darrer recull, La ruta invisible, tot i que en ocasió del seu setantè aniversari, el 1964, una colla d'amics va editar Poesies seleccionades. Joan Fuster definia la seva poesia "en una zona a mig camí entre Maragall i Carner"). Classe d'Història –ara com ara sols tinc dos deixebles: una neboda de l'arquebisbe Vidal i Barraquer i el fidelíssim Joan Mercader (*Historiador igualadí, mort el 1989, que va realitzar destacades interpretacions sobre la Catalunya del segle XVIII. Les seves obres principals es van centrar, tanmateix, en el període napoleònic*) que és el quart curs que hi assisteix. També compareix algun cop Coll i Alentorn. I tinc anunciades altres assistències. (*Vedada, per "rojo", la seva reincorporació a la Universitat de Barcelona, Soldevila, amb Jordi Rubió i Balaguer, es va encarregar d'organitzar un ordit de classes particulars –clandestines fins al 1967– que, sota el nom històric d'Estudis Universitaris Catalans, tenia per missió de formar els millors estudiants de la universitat i oferir-los, conclosa la carrera, una borsa d'ajudes per a estudiar a l'estranger, concertada bàsicament amb el nucli anglòfil del Consell Nacional Català de Batista i Roca a Londres. Aquesta fou, per exemple, la via emprada per Josep Fontana, Joan Triadú, Miquel Porter i Moix, Miquel Coll i Alentorn o Joan Triadú.*)

19 de novembre de 1946: Ràdio Londres ha donat una reemissió de l'actitud dels intel·lectuals espanyols a l'exili. Han omès quasi tots els noms catalans.

2 de desembre de 1946: L'explosió de l'altre dia a Solidaridad Nacional, que va destruir tota la façana, fou deguda a una bomba.

14 de desembre de 1946: Conferència a C. E. (*Centre Excursionista*) de Terrassa. Primera conferència pública. Fa estrany que la permetin. M'han precedit En Sagarra i En Riba, amb fragments de Montserrat i de l'Odissea. (Dies anteriors). (*Esmenta, el mateix dia, l'opinió d'un fa-*

Pompeu Fabra. Les insinuacions, provinents de Riba ("I en Fabra encara té aquella dona tan bèstia?"), sobre la vida familiar de Fabra treien de polleguera Ferran Soldevila.

Fèlix Millet, al costat de Pau Casals i Lluís Millet. El primer fou un dels principals mecenes culturals de la immediata postguerra.

bricant sobre el règim franquista:) "Estem pitjor que amb la FAI", diu que deia un dels més conspicus.

23 de desembre de 1946: "Ja us han fet les primeres amonestacions" m'ha dit l'Aramon. La secció Hist. de l'I. m'ha nomenat membre adjunt. Ara cal que passi al ple.

30 de desembre de 1946: Anit, festa organitzada per les ex-deixebles de l'Escola de Bibliotecàries, en homenatge als professors.

13 de gener de 1947: Dissabte em van nomenar membre (adjunt) de l'Institut. L'Aramon ho esbomba. Tenen pressa que ho sàpiga tothom, perquè no ignoren la posició falsa en què es troben— Junta gral. de la Sec E. H. Soporífera.

12 de març de 1947: Martínez Ferrando. (Llavors director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó on Soldevila havia estat readmès —"deputat", per tant— com a arxiver, però amb l'ordre "d'inhabilitació para el ejercicio de cargos directivos y de confianza", fet que va impedir que Soldevila fos nomenat director a principi dels 60 tot i les gestions que destacats historiadors van dur a terme. Fins a la seva jubilació, el 1964, Soldevila va mantenir el càrrec de cap de secció. Cal afegir-hi, a aquesta depuració, que la rígida estructura burocràtica de la universitat franquista va barrar el pas a qualsevol reincorporació de Soldevila a la vida universitària, per la qual cosa es va dedicar al magisteri particular dels Estudis Universitaris Catalans.) Li parlo de l'arxiver Dualde (*Manuel Dualde Serrano, historiador i llicenciat en dret, de Burjassot*) que, segons em va dir En Vicens, ha anat dient per Madrid que jo li havia ofert de publicar-li el seu estudi sobre València i el Compromís de Casp en català i que ell no ho havia acceptat. És cert que jo, veient-lo desolat perquè no li havien donat el premi del "Consejo" (*Consejo Superior de Investigaciones Científicas*), vaig preguntar-li si ho publicaria en català, cas que el treball pogués convenir a algú

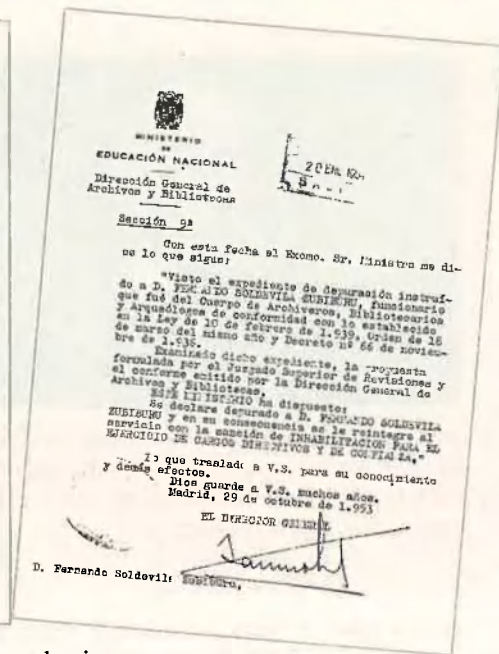
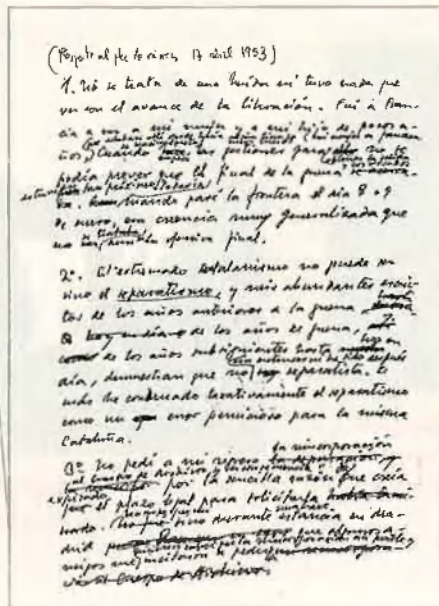
que l'edités. Ell m'havia dit que estava d'acord amb el punt de vista que sortia a la meua Història. (*Referència a la Història de Catalunya*). Però ara la resposta fou "I si els catalans no estan d'acord amb les meves conclusions?". Martínez Ferrando m'ha dit que no el sorprenia i ha començat a plànyer-se'n (*de Dualde*). Està portant la pugna dins l'Arxiu. Li amarga l'existència. És un intrigant. Fa el que li dona la gana i es fa passar per víctima de les seves exigències.

24 d'abril de 1947: Anit festa anual de l'IEC. Per primera vegada hi vaig assistir com a membre. Tothom o gairebé tothom d'etiqueta. Feia goig. Millor que l'any passat. Millors discursos. Millor les Memòries.

25 d'abril de 1947: E. Allison Pears (*hispànfil i catalanòfil britànic, que Soldevila havia conegut durant els dos anys, 1926-1928, que va estar-se a la universitat de Liverpool com a lector de literatures hispàniques, base del seu llibre Hores angleses. L'historiador col·laborà, des del 1925, a la revista acadèmica Bulletin of Spanish Studies, dirigida per Allison Pears, amb una secció fixa anomenada Cartes des de Barcelona que havia de reprendre en la immediata postguerra, sempre sota pseudònim i en un to crític*) és a Barcelona. Ahir el vam tenir a dinar. Li vaig preguntar pels meus antics deixebles (cap no ha mort) i pel Butlletí d'Estudis Hispànics (segueix vivint) "Però no tenim qui ens faci crònica catalana—va dir. E. V. (*pseudònim habitual de Soldevila en aquesta secció*) ha desaparegut". Va oferir-me reprendre la col·laboració. Però no hi ha manera de fer-li dir quina és la retribució: en això sé que no ha canviat (...). No és una gran tribuna, però és eficaç.

30 d'abril de 1947: En Triadú, satisfet perquè he reeditat Hores Angleses, que fou per a ell un llibre de capçalera.

'**Quadem rosa**'. Dietari redactat entre l'1 de

febrer de 1948 i el 27 de juny de 1948. Plena represa de les activitats intel·lectuals, també en el camp teatral, que Soldevila havia exercitat abans de la guerra de 1936.

3 de juny de 1947: És un fet: treballa en la comèdia que vaig començar a Anglaterra i que es dirà "L'hostal de l'amor" (*el seu principal èxit teatral, estrenat al Romea el 1949 i publicat per l'editorial Aymà el 1951. L'aproximació al teatre es mantingué, el 1960, amb una altra obra cabdal, Don Joan, una acurada revisió d'aquest mite masculí, de la qual es realitzà una edició de bibliòfil*).

14 de juny de 1947: Per al Despalau: dificultats d'atenció. (*Es tracta d'El cavaller Despalau, novel·la històrica ambientada en la guerra de successió que Soldevila havia començat a redactar el primer any de la guerra d'Espanya i que va restar inacabada. Al llegat personal de Chavornay se'n conserven 300 pàgines*).

20 de juny de 1947: Darrera classe. Proposta de beques per anar a França (...). Mercader, no. En canvi, Mossèn Perramon ha acceptat, no cal dir-ho (...). La srta. Vidal-Barraquer prefereix esperar l'any vinent. Tots els altres, no llicenciats, no podien optar-hi; però se'ls veia il·lusio-nats. D'aquesta feta les classes dels EUC prendran més impuls. L'Institut Francès ha proposat a l'IEC la designació d'un cert nombre de candidats a les beques que concedeix.

6 de juliol de 1947: Sunyer. (*Pintor noucentista, amic de Soldevila*). A la una havia anat a votar. (*Referèndum del 1947*). He expressat la meua sorpresa. La consigna era no votar. En Riba, de primer, li havia dit: no votar. Però després li havia dit: votar, però posant una creu en lloc del sí o del no. Ja està: és la solució dels precaucionistes i dels pusil·lànimes. Ha corregut la veu de represàlies; no obtindrà salconduit

Informe de la depuració de Ferran Soldevila i al·legacions del mateix historiador. Aquests documents proven que, malgrat les pressions de reconeguts historiadors, Soldevila no va poder accedir mai a càrrecs directius importants dins l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ja que els informes desfavorables li ho impedien.

qui no hagi votat, per exemple. I els espantadissos s'han espantat.

14 de juliol de 1947: També avança la Història d'Espanya. Regnat d'Isabel II.

7 d'agost de 1947: He arribat a la pàg 1.000 de la H d'E.

15 d'octubre de 1947: He començat les classes. Es el cinquè curs. En Coll (*Miquel Coll i Alentorn, continuador de l'obra històrica de Soldevila. Dirigent d'UDC i president del Parlament de Catalunya, mort el 1990*) i en Mercader encara vénen: és una constància que m'afalaga. En Govern i en Martorell (*Oriol Martorell, director durant molts anys de la Coral Sant Jordi*), dos xicots que prometen, han reincidit. I la sta. Vidal-Barraquer. S'anuncien altres deixebles.

17 de desembre de 1947: (*Manera de preparar una conferència*). "Porto un croquis ben traçat, amb algunes frases precisades. Procu-ro dir la conferència unes quantes vegades: tot dient-la, afino el croquis -retocant, afegint, suprimint. Duc el croquis a la butxaca dos o tres dies, i el miro de tant en tant. Així, sense esmerçar-hi gaire temps, em trobo amb la conferència preparada. Al final del mes passat en vaig fer una sobre "Prim, el català estadista". No la vaig dir cap vegada. I, així i tot, em va sortir molt bé. I a còpia d'obtenir l'èxit, es va adquirint confiança.

18 de desembre de 1947: Ha vingut En Coll. M'ha dut 500 ptes de la mesada dels Estudis i ha adquirit un exemplar de Faules (*volum de contes per a infants, publicat el 1946*).

'Quadernet negre'. Dietari redactat entre l'1 de febrer de 1948 i el 27 de juny de 1948. Encarrilament definitiu d'un dels seus grans treballs, la Història d'Espanya, que compta finalment amb mecenatge privat. La indiscutible

condició de prohoms, etiquetat, però, de resistencial, el fa centre d'atenció, i discussió, entre el món intel·lectual d'aquell final de dècada.

4 de febrer de 1948: Reunió de l'IEC per rebre Mz. Pidal (*el filòleg i historiador Ramon Menéndez y Pidal*) a can Puig i Cadafalch (...). Té 78 anys. Ha acceptat la nominació de l'IEC. Es pensava (almenys així ho ha dit) que funcionava normalment. Com que la situació ha canviat molt... Temps enrera havien posat vet a la seva candidatura a la presidència de l'Acadèmia espanyola de la llengua. Ara l'han permesa. En Puig (*l'arquitecte i polític catalanista Josep Puig i Cadafalch, fundador, i llavors president, de l'IEC*) li ha explicat la situació. "Hi ha la qüestió del català", ha dit. Mz. Pidal ha respost: "però si és natural..." o una cosa per l'estil. (...). En Puig li explicava que l'Institut té intercanvis amb 700 societats estrangeres. Ell no em recordava. Quan li he dit el meu nom, s'ha aturat i s'ha excusat, m'ha preguntat en què treballava.

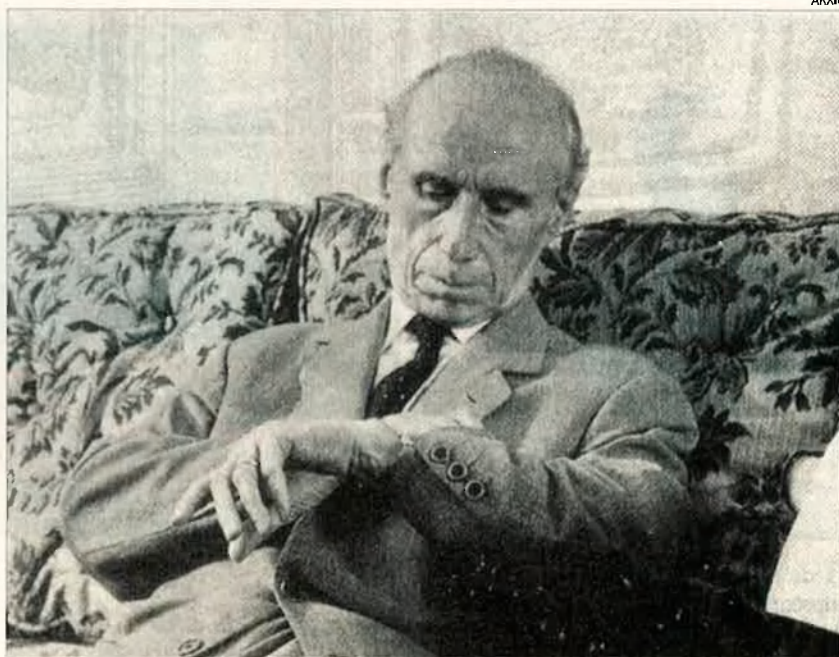
5 de febrer de 1948: Decidament el retrat d'en Sunyer (*retrat de Ferran Soldevila*) no agrada.

6 de febrer de 1948: Visita d'en Tarradell (*l'arqueòleg Miquel Tarradell*). Li proposen d'anar a Tetuan, a dirigir el Museu i les Excavacions. (...). Tarradell dubtós.

11 de febrer de 1948: Ara que la meua actuació pública és nul·la ja fa temps, s'ha accentuat la confusió que la gent fa de mi amb el meu germà (*l'escriptor Carles Soldevila*).

12 de febrer de 1948: Signatura del contracte definitiu amb Millet per a la Història d'Espanya. Finirà per l'agost: hauré rebut un total de 125.000 ptes. Si hi ha beneficis en tindrè el 50%.

13 de febrer de 1948: 24 anys de casat. (*Ferran Soldevila s'havia casat el 13 de febrer de 1924 al cantó suís del Vaud,*

El detallisme de Soldevila: "Porto un croquis ben traçat, amb algunes frases precisades. Procuo dir la conferència unes quantes vegades: tot dient-la, afino el croquis-retocant, afegint, suprimint. Duc el croquis a la butxaca dos o tres dies, i el miro de tant en tant. Així, sense esmerçar-hi gaire temps, em trobo amb la conferència preparada."

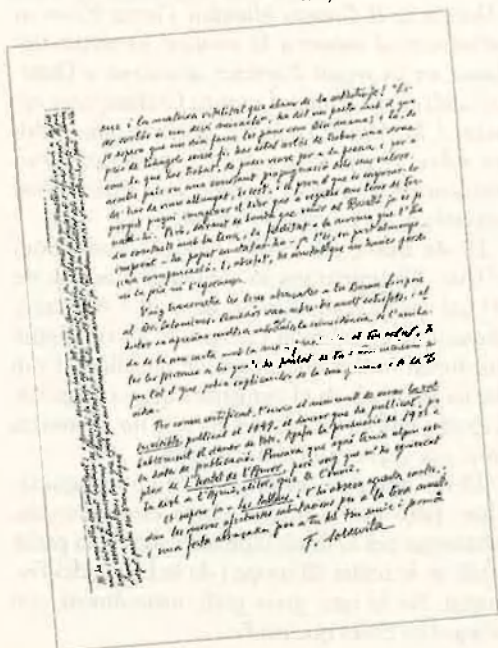
amb Yvonne Lepage, que havia conegut en una llarga estada de repòs a la residència de l'Ermitege, prop del llac de Ginebra.

14 de febrer de 1948: Hi haurà manera de publicar la Història d'Espanya? (*La publicació en vuit volums a l'editorial Ariel s'inciarà el 1952 i conclourà el 1959, amb un gran èxit de lectors i de crítica historiogràfica i havent assolit la missió d'oferir, en castellà, una visió catalana d'Espanya*). Sembla difícil. Mz. Pidal va explicar -i vaig oblidar d'anotar-ho- que la censura li havia demanat (amb bones maneres i com a cosa potestativa) de treure algunes frases del prefaci a la Ha. (*obra monumental de la historiografia espanyola, encara en curs de publicació*) que dirigeix perquè -deia- podia semblar que s'hi feia alguna al·lusió.

19 de febrer de 1948: Els Clarasó (*referència als editors de la Impremta Clarasó*) temen, es fan enrera. Volen i doler. Diuen que van sentir una conversa de Díaz-Plaja i Martí de Riquer dient que la policia cercava l'impressor d'un llibre en català (deu ésser el de la revista *Antologia*).

21 de febrer de 1948: Duran i Sampere malalt. (...) Sessió de l'Institut. Puig ha demanat presidència rotativa de les seccions. (*En el dietari s'inclou una referència crítica de Josep Carner sobre l'actuació de l'Institut: "acusa de feixistes algun dels seus membres"*).

25 de febrer de 1948: Sessió Soc. Ha. Comunicació Ainaud (*Joan Ainaud de Lasarte, historiador i museògraf, que va dirigir durant gairebé trenta anys els museus de Barcelona*). Aquest xicot farà grans coses. Fa goig de veure com l'escola històrica perdura enmig de totes les vicissituds. I sembla segur que el nomenen director del Museu d'Art Modern, del qual ja és conservador

Dins l'arxiu personal de Soldevila, inventariat per Enric Pujol, s'hi ha trobat un fil històric inacabable. Tretze capses de correspondència entre l'historiador i gairebé tota la classe intel·lectual catalana del segle XX.

Josep Puig i Cadafalch. L'arquitecte, ex-president de la Mancomunitat de Catalunya i fundador del IEC es queixava els últims temps del funcionament intern de l'Institut.

Ramon Aramon. El dietari revela que l'ascendent carrera d'Aramon al si del IEC era qüestionada per molts dels seus membres.

Josep M. de Sagarra. "En Sagarra s'ha esplaiat. Agafant la llista del Consell directiu de la Revista de Catalunya, no ha deixat en peu sinó tres noms: En Fabra, En Riba i jo."

1 de març de 1948: La censura va anar a la impremta de la Casa de la Caritat i va recollir un exemplar (...) del *Diplomatari de l'Orient Català*. L'Aramon, en conseqüència, va presentar-se a censura (...). Resultat: no passa res, han tornat els exemplars a la impremta. Va fer molt d'efecte una carta que l'Aramon va presentar al Pardo, de l'Albareda (*Dom Anselm M. Albareda, bibliotecari al Vaticà*) a l'IEC acusant rebut del *Diplomatari* fent-ne l'elogi: dient que en parlaven a les revistes corresponents.

3 de març de 1948: En Cruzet, de la Casa del Llibre, volia veure'm. Vol publicar dins la Col·lecció Perenne les 4 grans cròniques.

6 de març de 1948: Sagarra: al poeta J. V. Foix li ha fugit la dona. (Ella ja ha presentat al jutjat demanda de separació. I al·lega: virginitat al cap de 16 anys de casada). I per aquí hem passat a parlar de l'Estelric. (*Joan Estelrich, periodista i polític de la Lliga, nat a Felanitx, que fou col·laborador directe de Francesc Cambó, secretari personal i home de confiança. Exercí fins a la mort la direcció de la col·lecció Bernat Metge, tot i que Carles Riba n'era l'ànima principal*). Ell recomanava en les seves cartes: Sobretot salveu el fitxer. Era un fitxer d'amor.

8 de març de 1948: Ha vingut en Vicens (*l'historiador Jaume Vicens Vives*). Té solament 38 anys (encara no els ha fet) i ja té el cabell completament blanc i està envellit. El salva l'aire atlètic. Ha explicat que deu, sobretot, la càtedra a Cayetano Alcázar, que s'ha oposat a totes les dificultats acumulades pels seus adversaris. Li ha escapat de dir-me que, si no havia entrat en la Soc. C. d'H. era perquè això podia haver-lo perjudicat per a les oposicions (...). Ara: el joc d'ell, l'he vist sempre prou clar. És un home que mira de surar amb tots els règims. I ho aconsegueix. Ara ja es prepara per al cas que el franquisme s'enfonsés. Cultiva les relacions amb gent de l'altra banda, com ara jo. Vol convidar-nos a sopar a En Jordi Rubió, a l'A. Galí (*el pedagog Alexandre Galí*) i a mi. Ja té

sota la seva protecció en Bagué (*l'historiador Enric Begué*) i diu que ja porta de Madrid la seva nominació perquè el curs vinent faci a la universitat un curs de cròniques del s. XV. I que nosaltres també hi haurem de tornar a entrar —quan canviï el règim. No pensa fer la classe a la universitat sinó a l'Arxiu. Això també ho porta arreglat de Madrid. Pensa dedicar els deixebles (?) a la documentació del Consell d'Aragó. Pensa obtenir diners i poder subvencionar els deixebles. M'ha ofert ja, per endavant, obtenir subvenció per algun dels estudiants de la Universitat que vénen a la meua classe dels Estudis. També voldria que organitzéssim, conjuntament, una mena de seminari d'Història de Catalunya. Vol fer moltes coses. No diré que tot sigui càlcul. Duu, indiscutiblement, una empena. Si les circumstàncies li ho permetessin, potser faria fins i tot, de bon grat, catalanisme. Però és d'aquests que s'adapta a les circumstàncies. Base feble, inicialment mal fonamentats. (*Durant la II Guerra Mundial Vicens Vives va promoure el suport a la coalició germano-italiana, en un seguit d'articles apareguts a Destino amb el pseudònim Lorenzo Guillén, com exposa J. M. Munoz en la tesi doctoral que elabora sobre Vicens Vives. Tot i el posterior apropament de Vicens al catalanisme d'ascendent republicà, els recels eren recents*).

10 de març de 1948: Tarda. Sessió Soc. d'Hist. Commemoració centenari Roderic de Toledo amb comunicació de Coll i Alentorn. Aquest xicot val molt i coneix la historiografia medieval millor que ningú de nosaltres. Com he fet observar en el comentari que hi he posat, l'escola històrica catalana no sols no s'estronca sinó que segueix un camí ascendent.

23 de març de 1948: Moltes coses aquests dies, però no he tingut temps d'escriure-les, abassegat per la feina suplementària. S'ha parlat molt de la unitat d'Europa i de la Federació Europea. No hi crec gaire però, naturalment, són d'aquelles coses que cal fer.

Joan Triadú. Va ser un dels estudiants beneficiats pel sistema de classes i beques dels Estudis Universitaris Catalans que va impulsar, entre altres, Ferran Soldevila.

Miquel Coll i Alentorn. "Aquest xicot val molt i coneix la historiografia medieval millor que ningú de nosaltres."

29 de març de 1948: Abans-d'ahir a la BBC, en l'emissió en català que fan de tant en tant dins el programa per a Espanya, van donar uns fragments de les Hores Angleses (llegits per Jordi Marín).

1 d'abril de 1948: La discussió té això d'útil, que en l'exaltació sovint cadascú descobreix la seva última posició.

3 d'abril de 1948: Sessió Institut. Cap al final en Jordi Rubió ens anuncia que li han ofert el càrrec de director d'una secció del "Consejo" a Barcelona. I ha acceptat. La secció és de català. (...) S'instal·larà a la Universitat. Podrà atreure i formar deixebles. (...) Hi ha per part de la Universitat un desig d'atraure valors catalans de l'erudició i la ciència. (*F. Soldevila resumeix la seva intervenció al següent paràgraf del dietari*). "L'he trencat (*un breu instant de silenci*) dient que si la nostra situació fos una altra, si no se'ns haguessin tancat tantes esperances, no foren acceptables propostes com aquestes. Temps enrere –he recordat– v. va consultar-me el cas i jo vaig dir-li: no accepti. Però al cap d'un cert temps (...) vaig rectificar: "Si tornen a oferir-l'hi, accepti". "Ho he recordat –ha interromput En Rubió– i ha contribuït molt a la meua decisió."

11 d'abril de 1948: Barcelona campió.

25 de maig de 1948: He acabat la Història d'Espanya. Ara començaré la revisió de la part moderna. L'anterior ja està revisat.

5 de juny de 1948: En lloc de revisar el segon volum de la Història d'Espanya començaré la traducció del primer al castellà. Cal que sigui jo, per assegurar fidelitat, per fer-hi les esmenes que calgui, en una darrera revisió i en contacte amb un altre idioma i de cara a un altre públic. I després que ningú sigui gosat de fer cap altra versió castellana.

10 de juny de 1948: Vaig a l'Arxiu. A les tardes d'un temps ençà obren de 3 a 6 i va molt bé. M'hi deixo caure a quarts de 5. Començo a treballar el 2on. vol. de Pere el Gran (...). M. A.

(*una deixeble de Soldevila*) va ordenar-nos –amb quanta sol·licitud– dues capses, cadascuna dins una carpeta de paper, amb els títols i dates respectives. També havia començat a ordenar per anys les cartes respectives. Ara la veig rara vegada. La nostra relació es va anar afluint, després d'haver estat força intensa: al començament per culpa meua, després per causa d'ella.

19 de juny de 1948: Diu que en Joan Coromines, de Nord-Amèrica, ha adreçat una lletra a Puig i Cadafalch planyent-se d'haver estat posposat per l'Aramon en la nominació de membres de l'Institut (...). M'ha sorprès en Coromines un pas semblant. Jo vaig callar, en una situació, si fa no fa, com la seva.

'Quadernet rosa'. Dietari redactat entre el 28 de juny i el 5 d'octubre de 1948. Darreres anotacions de Soldevila en un context sociocultural depressiu on encara es podia parlar, estrictament, de catacumbes.

28 de juny de 1948: Corre una tongada de xistes (*aquell dia Soldevila relata els últims acudits contra el general Franco*).

3 de juliol de 1948: Sessió plenària de l'Institut. Lectura de la carta de J. Coromines. S'ha acordat dir-li que tan bon punt torni, serà nomenat membre.

5 de juliol de 1948: Dificultats econòmiques per seguir potenciant l'IEC. I, com a conseqüència, a fi d'aplegar diners, en Puig Quintana (i suposo que En Millet) enfoca la venda de la meua Història d'Espanya a algun editor, d'aquí o de Sud-Amèrica.

11 de juliol de 1948: En Duran va recordar el meu gest de dur-me les mans al cap, quan vaig dir-li que havia hagut d'anar-me'n de l'Isle-Adam per no haver pogut suportar la convivència amb Riba.

16 de juliol de 1948: Hi ha pànic en el món dels editors. Em va explicar l'Arimany que havien vingut de Madrid dos policies especialit-

zats en el ram de les publicacions clandestines. Però que ja se n'havien anat.

28 de juliol de 1948: Finalment, avui he acabat, amb el 7è capítol (*de la Història d'Espanya*), la tasca del mes. I potser el primer volum. Perquè potser fóra millor de sotmetre a la censura no volums gruixuts, sinó petits volumets: 5 enlloc de 3, posem per cas. Així en cada volum no trobarien tantes coses que molestessin. En català, ja veurem el que cal fer.

'Quadern blanc-marfil'. Crònica d'una estada al País Valencià, redactada entre el 22 de setembre i el 20 d'octubre de 1956. Es tracta d'un recorregut per tot el país. Hi descriu allò que veu, la gent amb qui parla. Pren notes dels arxius o copia referències bibliogràfiques. Gerard Soldevila ha escollit per a EL TEMPS alguns fragments d'aquest quadern.

Tres quarts d'una. Vora el Xúquer, a Cullera. Ben acanalat, tèrbol, abundant, no gaire ample. Barcasses, barques i barquetes. Pescadors de canya. Albers, pollancre. A l'altra banda, caserna de la guàrdia civil: "Todo por la patria". I més enllà la serralada, ben retallada sobre el cel diàfan, aquest cel com potser no n'he vist cap d'altre. Dia calorós, jo que m'he abrigat una mica.

Arran del pont sobre el Xúquer hi passen carros i tartanes, ciclistes i peons. A l'altra banda, un parell d'homes, nu el tors robust embrunit, treuen amb pales sorra d'una barcassa. Corre un airet fresc, l'airet que llença el riu. A la banda d'ençà (esquerra) s'estén la vila i al damunt es dreça el castell. Ara sóc com diu Jaume I: "E quan nós fom a Cullera..." (ss 192). No paren de passar carros pel pont.

El castell no era al cim i el rei pot parar els fonèvolts més amunt. Això és veu molt bé des d'aquí estant.

**En un estil gairebé te-
legràfic, Ferran Soldevila
passa la mirada per la se-
va generació política i
cultural. "El treball m'ha
abassegat, he treballat
molt i em penso que bé.
D'altra banda, ja estava tip
de memòries. A vegades, a
França havia pensat deixar-
ho córrer. Però ja que havia
començat l'exili volia aca-
bar-lo."**

Ara treuen sorra d'una barcassa davant meu. Hi ha un aparell amb catífol, que serveix per treure-la i abocar-la a la barcassa. Quarts de dues. Vaig cap al castell. La ciutat molt bona impressió. Pregunto a un municipal. Tots responen en castellà. Església parroquial tancada. Jardí al costat del mercat. Pregunto a unes dones. M'indiquen camí castell. Quan he fet unes passes, una em dona encaç i m'acompanya fins a la cantonada per mostrar millor. Bruna, fosca, dents blanques fortes, cabells (...). Parla valencià. Amunt. Carrer en fort pendent. M'assec a mig aire. En el jardí avet alt, amples branques. Destaca damunt la muntanya. Tot tan lluny de Suïssa, m'hi fa pensar la combinació. Amunt. Ja tinc la ciutat als meus peus. La pujada no és massa forta i té una faixa d'asfalt al mig. A mesura que es puja, esdevenen més petites les cases, fins a ésser minúscules. I tot és rabiosament emblanquinat, fins els marges. Les parets de pedra seca. Algunes de pintades de blau. Blau sobre blanc. I quin blau cobalt el del cel! Entre els arbres de la vora es veu el riu. I enllà de la plana, ja prop de les muntanyes, també aigua. I una vila i una altra i una altra i una altra. Les muntanyes s'allarguen en tota l'extensió de l'horitzó. A la vora, caseta blava, encanyissat, parra i geranis. Amunt núm. 119 i 121 d'aquest carrer, 123 la darrera casa. Una saca fa de cortina. Carrer del Calvari, 1a. estació.

A quarts de tres arribava al castell. L'església tancada. Per la porta del costat he entrat en una peça on tot de records i ex-vots per vendre, ningú. La font de què parla la Crònica (en parla, oi?). És una conca artificial reixada. Cal prémer un botó perquè ragi. Hi ha un potet d'alumini, pel qui el vulgui utilitzar. Jo de primer he fet beure la ploma, després m'he mullat les mans i m'he refrescat la boca. I encara uns graons més i entro al castell. Em rep pilota de goma que una mica més em cau al cap. Segueix un d'aquells nois que pujaven costa amunt. I després un altre. Futbol. Els llenço la pilota. Pujo, i sóc al pati del castell, a la plaça d'armes -petita, convertida en camp de futbol, on juguen mitja dotzena de minyons-. Examino les dependències, clavo una puntada de peu a la pilota quan em ve a la vora, miro per les espitlleres. Tot pujant he comprès el que diu la Crònica de l'emplaçament dels fonèvolts. Realment, a poca distància del castell. No es comprèn com no el van construir més cap al cim o al cim mateix. La fonteta, ben segur. Un dels xicotets em fa preguntes: "Vostè no és d'aquí?". M'havia semblat llegir que hi havia restaurant. Res. Sort que porto menjar. Voldria dinar de cara al mar meravellós; però resto a l'ombra d'un pi, voltat de canalla. Desfilen de mica en mica, excepte un, el que m'ha preguntat i que segueix preguntant. Recopilació d'Oriol Malló